

**ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**  
**Факультет обліку та фінансів**  
**Кафедра політології, історії і філософії**

**КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА**

на здобуття ступеня вищої освіти  
бакалавр

на тему: «Політичні технології та антитехнології у політичних процесах  
України»

Виконав: здобувач вищої освіти  
за освітньою програмою Політологія  
спеціальності 052 Політологія  
ступеня вищої освіти бакалавр  
групи 052ПОЛІТбд\_41  
Торський В. Ю.  
Керівник: Шаравара Т. О.  
Рецензент: Ніколаєв Ю. Є.

**Полтава 2025 року**

**ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**  
**Факультет обліку та фінансів**  
**Кафедра гуманітарних і соціальних дисциплін**

Освітня програма Політологія  
Спеціальність 052 Політологія  
Рівень вищої освіти бакалаврський

**ЗАТВЕРДЖУЮ**

**Завідувач кафедри**

\_\_\_\_\_ Наталія СИЗОНЕНКО

16 травня 2024 року

**ЗАВДАННЯ**  
**НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ**  
**Торського Віталія Юрійовича**

1. Тема кваліфікаційної роботи: «Політичні технології та антитехнології у політичних процесах України»

керівник роботи: доктор історичних наук, професор, професор кафедри гуманітарних і соціальних дисциплін Шаравара Тамара Олексіївна

Затверджено засіданням кафедри протокол № 20 від 21 травня 2024 р.

2. Строк подання здобувачем вищої освіти роботи 15 травня 2025 р.

3. Вихідні дані до роботи: інформаційні джерела та наукові дослідження відповідно до тематики кваліфікаційної роботи

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити):

Розділ 1. Теорія політичних технологій та антитехнологій.

Розділ 2. Вплив інформаційних технологій та маніпуляцій на громадську думку.

Розділ 3. Сучасні проблеми та виклики політичних технологій та антитехнологій в Україні.

5. Перелік графічного матеріалу: схеми, рисунки, графіки, діаграми за темою та об'єктом дослідження.

6. Дата видачі завдання: 16 травня 2024 р.

## КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1	Вибір і затвердження теми роботи.	02.04.2024 р. – 30.04.2024 р.	
2	Складання та погодження розгорнутого плану та завдання на кваліфікаційну роботу	01.05.2024 р. – 15.05.2024 р.	
3	Опрацювання літературних джерел	16.05.2024 р. – 30.06.2024 р.	
4	Збір, вивчення і обробка інформації, необхідної для виконання роботи	16.05.2024 р. – 26.04.2025 р.	
5	Виконання теоретичних розділів роботи	16.05.2024 р. – 20.03.2025 р.	
6	Виконання дослідницького розділу роботи	01.02.2025 р. – 20.03.2025 р.	
7	Оформлення тексту роботи	09.05.2025 р. – 16.05.2025 р.	
8	Попередній захист роботи на кафедрі	16.05.2025 р.	
9	Доопрацювання роботи з урахуванням зауважень і пропозицій	17.05.2025 р. – 26.05.2025 р.	
10	Нормо-контроль	27.05.2025 р. – 28.05.2025 р.	
11	Захист кваліфікаційної роботи	16.06.2025 р. – 18.06.2025 р.	

Здобувач вищої освіти

\_\_\_\_\_

Віталій ТОРСЬКИЙ

Керівник роботи

\_\_\_\_\_

Тамара ШАРАВАРА

## **ЗМІСТ**

<b>ВСТУП</b>	<b>5</b>
<b>РОЗДІЛ 1 ТЕОРІЯ ПОЛІТИЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА АНТИТЕХНОЛОГІЙ</b>	<b>8</b>
1.1. Поняття виборчих технологій та їх різновиди	8
1.2. Використання медіа у реалізації виборчих технологій	11
1.3. Технологія політичної маніпуляції	13
<b>РОЗДІЛ 2. ВПЛИВ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА МАНІПУЛЯЦІЙ НА ГРОМАДСЬКУ ДУМКУ</b>	<b>16</b>
2.1. Вплив пропаганди та фейків на громадську думку	16
2.2. Соціальний та психологічний вплив виборчих технологій	18
<b>РОЗДІЛ 3. СУЧАСНИЙ РОЗВИТОК ТА ВИКЛИКИ ПОЛІТИЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В УКРАЇНІ</b>	<b>25</b>
3.1. Сучасний розвиток політичних технологій в Україні	25
3.2. Виклики політичних технологій	27
3.3. Протидія дезінформації шляхом розвитку медіаосвіти	31
<b>ВИСНОВКИ</b>	<b>35</b>
<b>СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ</b>	<b>36</b>

## ВСТУП

**Актуальність теми.** Розгляд політичних технологій та антитехнологій у контексті українських політичних процесів набуває надзвичайної значущості, оскільки безпосередньо стосується викликів, з якими стикається Україна в період політичних та суспільних змін. Сучасна українська політика немислима без політичних технологій, які слугують інструментом для: створення образу політиків, залучення виборців та впливу на громадську думку. В умовах, коли політична ситуація в Україні характеризується динамічністю та відбуваються процеси реформування і демократизації, роль політичних технологій стає ще більш важливою.

Події Революції Гідності перетворили країну на поле політичної боротьби, де технології відігравали ключову роль у формуванні нових політичних сил. Паралельно з розвитком політичних технологій виникають антитехнології – інструменти маніпуляції та фальсифікації. Антитехнології стали одним із факторів протидії внутрішнім та зовнішнім загрозам стабільності та безпеці держави. Протидія дезінформації і пропаганді є одним з ключових елементів забезпечення функціонування демократичних інститутів. Водночас, важливим фактором є застосування політичних технологій для утримання та збільшенню влади, що нерідко стає перешкодою для демократичного розвитку.

**Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.** Дослідження виконано на кафедрі гуманітарних і соціальних дисциплін. В рамках виконання проєкту програми Еразмус+, напряму Жан Моне «Участь громадян та соціальний діалог як ключові фактори в розбудові сталих територіальних громад: успішні практики ЄС для України».

**Метою роботи є** визначення політичних технологій в Україні, їх вплив на суспільну думку та психологічний стан. Визначення сучасних проблем і викликів, протидія антитехнологіям.

**Об'єкт дослідження** - політичні технології та антитехнології, спосіб їх реалізації.

**Предмет дослідження** - принципи та різновиди політичних технологій.

**Методи дослідження** були використанні з урахуванням визначеної мети і завдань, предмету та об'єкту дослідження. Зокрема, було використано аналіз, синтез, узагальнення, дедукцію, індукцію. Вони допомагають вивчення політичних технологій та антитехнологій в Україні та зрозуміти їх роль у політичних процесах.

**Огляд використаних джерел.** Політичні технології у різних аспектах розглядалися авторами В.Ф. Нестеровичем у його роботі «Виборча кампанія: Словник сленгових термінів та виразів» В ньому було розкрито зміст поняття «виборчі технології». Особливості політичного перформансу розглядав Хома Н.В у публікації для вісника Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут» у своїй роботі «Політичний перформанс як постмодерна форма соціального протесту». Шевчук О.В розглянув політичні маніпуляції, поняття, коцепції у публікації «Політична маніпуляція: поняття, концепції, механізми реалізації. Актуальні -проблеми- політики».

**Наукова новизна отриманих результатів.** Представлена робота є дослідженням політичних технологій та їх застосування в політичних процесах, еволюції та протидії їх наслідкам. Розвиток політичних технологій в Україні пов'язаний із загальносвітовим розвитком цифрових технологій, що зумовлює потребу в їх використанні та адаптації під вітчизняні реалії

**Практична значущість** дослідження полягає у визначенні політичних технологій, застосуванні інформаційних ресурсів, використання маніпулятивного контенту, соціальний та психологічний вплив виборчих технологій на суспільство, розуміння і інструменти для протидії антитехнологіям.

**Апробація результатів дослідження.** Торський В. Ю. Участь у виборах як форма суспільно-політичної активності сучасної молоді : *Політичні трансформації сучасного суспільства* : зб. матеріалів III Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Полтава, 24 лютого 2022 р.). Полтава : ПДАУ, 2022. 106 с.

**Структура та обсяг кваліфікаційної роботи.** Робота складається зі вступу, трьох розділів з висновками та списком використаних джерел. Загальна кількість сторінок – 39.

## РОЗДІЛ 1

### ТЕОРІЯ ПОЛІТИЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА АНТИТЕХНОЛОГІЙ

#### 1.1. Поняття виборчих технологій та їх різновиди

Сучасний український виборчий процес напряму залежить від вміння політичних сил будувати свої стратегії, уміло використовувати сучасні інформаційні технології та вдало вести діалог з електоратом. Використовуючи політичні технології партії будуть імідж, демонструють свою програму, і загалом, рекламують себе в суспільстві. Політичні технології стрімко адаптуються під сучасні реалії розвитку інформаційних технологій та соціальних змін, що дозволяє їм і далі розвиватися та набувати нових властивостей. Реалізація правильної стратегії є ключовим інструментом у досяганні бажаних результатів у політичних перегонах.

Більшість вчених зміст поняття «виборчі технології» інтерпретують залежно від досліджуваного аспекту процесу виборів. В. Ф. Нестерович зазначає, що виборчі технології – це система заздалегідь продуманих, запланованих, а також спонтанно використовуваних заходів, планів, процедур, технічних та інформаційних засобів для забезпечення успішного висунення кандидатів та їх обрання. Нечесне ведення виборчої кампанії прийнято позначати сленговим терміном «брудні виборчі технології» [1, с. 52-53]

Зазвичай політичні технології поділять на три види: «білі», «сірі» та «чорні політичні технології». Відповідно до цього критерію виборчі технології поділяються на легальні, нелегітимні, нелегальні [2, с. 171] Цей поділ дає розуміння, що «білі» технології абсолютно легальні та суспільно прийнятті. «Сірі» технології мають ознаки м'якої маніпуляцій, популізму. Подібні технології не містять прямої брехні, але частково приховують частину правди або надають розмиті пояснення. Гарним прикладом може постати уникання кандидатом прямих відповідей на запитання стосовно своєї програми, щоб не відштовхнути електорат. В свою чергу «чорні» технології є неетичними та

нелегальними. «Чорні» технології мають ознаки дезінформації, підкуп посадовців, журналістів та застосування адміністративного ресурсу. Прикладом «чорних» технологій є фальсифікація виборів. Одним із видів таких технологій є метод «каруселі», коли виносяться з дільниці незаповнені бюлетені та віддаються керівнику групи. Далі на цьому бюлетені ставиться позначка «за» напроти потрібного кандидата і цей бюлетень віддається наступному учаснику «каруселі», який бере на виборчій дільниці новий бюлетень, вкидає в урну вже попередньо заповнений і виносить чистий для виконання подальших таких дій. Таким чином «карусель» може прокручуватися необмежену кількість разів [3]. Специфіка політичних технологій полягає в тому, що вони є результатом докладання творчих зусиль індивідів до розвитку політичної сфери суспільства, до тих процесів і явищ, що в ній відбуваються. Політичним технологіям властива принципова складність, висока активність і динамічність, а отже, діалектичний взаємозв'язок раціонального початку (розуму, науки, цілепокладання) з ірраціональним (почуттями й емоціями) [4, с. 19].

З моменту проголошення незалежності України політичні технології пройшли значний шлях до технологічної революції. На початку 1990-тих років застосовувалися так звані традиційні політичні технології по типу публічної агітації, рекламу по телебаченню, радіо та особисті зустрічі з виборцями. Традиційні технології були ефективним інструментом впливу в умовах обмеженого доступу до інформації. Із поширенням перших інтернет технологій на просторах України в історії виборчих технологій відбувся стрімкий розвиток застосування політичних технологій з застосуванням соціальних мереж, форумів, медіаресурсів. Пізніше вже соціальні мережі Facebook, X стали платформою не лише для комунікації, а й платформою для реалізації політичних амбіцій.

В сучасній історії розвитку та застосувань політичних технологій в Україні піком є виборча кампанія 2019 року, коли партія «Слуга народу» найефективніше з усіх конкурентів використала медіа ресурси, застосовувала нові типи комунікації в соціальних мережах. Вперше соціальні платформи стали

реальним інструментом для боротьби за виборців. Політтехнологи і раніше використовували соціальні мережі, але виборча кампанія 2019 року характеризувалася не лише телевізійною боротьбою, але й боротьбою в соціальних мережах і відео зверненнях. Фактично після президентських виборів політична «гра» набула нових ознак та форм комунікації. Зміни не оминули традиційне телебачення, вперше було застосовано телепередачі та шоу в якості політичної технології. Також унікальний випадок із застосуванням серіалу та побудовою іміджу людини, яка «хоче покращень», що вплинуло більше на виборців, ніж під час політичних ток-шоу. Проте виборча кампанія 2019 року не забула продемонструвати еволюцію та застосування нових виборчих технологій, а саме технологію «двійника» поширеною становиться і технологія «двійників», використання адміністративного ресурсу та побудова «сіток». Це можна віднести до найбільш популярних виборчих технологій, які використовувались політиками всіх рівнів на виборах 2019 року. Сутність технології «двійник» полягає саме в тому, що на виборах висувається і реєструється кандидат, прізвище, ім'я та по батькові, посада, місце роботи та інші дані якого майже повністю збігаються з даними того кандидата, проти якого висувається двійник. Іноді «основному» кандидату протистоять 3–4 особи з однаковими прізвищами.

[5] Прикладом застосування цієї технології є округ №37 в якому було зареєстровано відразу п'ять безпартійних осіб, які висувалися під брендом партії «Слуга Народу» але під різними юридичними статусами. Загалом близько 90 безпартійних кандидатів видавали себе за «Слугу народу» [6]. Попри те, що на останніх виборчих перегонах все ще застосовувалися традиційні виборчі технології місце для застосування інноваційних технологій було помітним. Медіатехнологи активно використовували соціальні платформи для залучення молоді аудиторії через їх високий рівень використання соціальних мереж і скептичним ставлення до традиційних політичних технологій. За даними соціологічної групи «Рейтинг» участь молоді на місцевих виборах у 2020 році активність молоді була незначною лише 11% з тих, хто прийшли на вибори, були люди у віці 18-29 років, при тому, що в загальній структурі виборців їх частка

становить 18% [7]. Причини не активності молоді зумовлені використанням застарілих технології для залучення громадян віком від 19 до 29 років, браком довіри до інституції, не інформованість та відчуття, що їх голос буде марним і нічого не вирішує. Ці фактори спонукали до радикальних змін комунікації та перетворення виборчого процесу із застарілих форми до використання сучасних технології та створенню вдалих образів кандидата, який не схожий на попередників. Застосування виборчих технологій в Україні постійно змінюється та набуває нових форм і видів стратегій, комунікації та практик. Загалом сучасні технології мають змогу подолати проблему залучення молоді у вибори, а з іншого створити проблеми для об'єктивного вибору потенційного кандидата.

## **1.2. Використання медіа у реалізації виборчих технологій**

Соціальні мереж в політичних процесах України стали невід'ємною частиною політичних технологій сьогодення, де можна побачити, як інформаційна революція перетворила інформаційні мережі у простір для застосування виборчих технологій, створення впливу та формуванню потрібної думки. Для політичних технологів використання соціальних мереж є критично необхідним через оперативність, легкість у поширенні інформації та для збільшення охопту потенційних виборців. Соціальні мережі в Україні постали ключовим джерелом інформації для деяких громадян. За даними дослідження, проведеним ГО «Детектор Медіа» у 2024 році соціальні мережі, згідно з дослідженням, залишаються основним джерелом новин для 84% респондентів. У 2023 році частка таких респондентів становила 76% [8]. Зростання пояснюється доступністю до соціальних мереж, зручністю та оперативністю роботи інтернет медіа, що дозволяє користувачам оперативно отримувати інформацію. У 2024 році рейтинг найпопулярніших соціальних мереж в Україні очолили телеграм – користується 78,1% респондентів, ютуб – користується 59,5% опитаних та

фейсбук – 44,6%. Про це свідчать підсумки дослідження, проведеного Громадянською мережею «Опора» [9].

Завдяки стрімкому зліту новітніх форм політичних технологій на виборах президента 2019 року використання соціальних мереж побудило справжній політичний перформанс. Як слушно зазначає Н. Хома, «перформанс є комплексною комунікативною дією, де рівноцінною є і роль дійових осіб, і власне аудиторії. Сутність перформансу проявляється в його функції як способі маніфестації політичних ідей і демонстрації ролі своїх прихильників» [10, с. 20]. Р. Шехнер пропонує таке визначення: «Перформанс – це дія, яку демонструє одна група людей перед іншою, та реалізується, як правило, через ігрові й ритуальні елементи комунікації» [11, с. 28]. Головним прикладом перформансу на президентських виборах 2019 року стали дебати, які в свою чергу, розділили розуміння суспільства та переходу від телевізійного формату на загальний, доступніший вигляд. Вони певною мірою стали маркером переходу дебатів із телевізійного формату у формат «стрімінга» та інтернет-комунікацій у цілому. [12, с. 165]. Подальший розвиток, зумовлений переходу від «традиційних» методів комунікації до використання соціальних мереж та медіа ресурсів. За таких умов змінюється сприйняття дискусії та змінює раціональний діалог на політичний перформанс. Ще й досі серед політичних експертів тривають дискусії щодо дебатів на НСК «Олімпійський» у 2019 році. Фраза «Стадіон так стадіон» стала мемом [13]. Загалом розвиток інформаційних технологій переносе політичний дискус у сферу охоплення інтернет медіа та властиву їй комерційну частину, сенсаційність.. Технологічний прогрес у сфері масових комунікацій впливає на політичний простір, сучасні суспільства переживають «інформаційний шок» через перенасиченість інформацією, що ірраціоналізує політику [14].

Соціальні мережі взяли на себе важливу роль у еволюції з «традиційних» технологій до сучасних, інформаційних засобів ведення діалогу, мобілізації та проведеною виборчої кампанії. Сучасні інтернет медіа розвивають не тільки демократичні ініціативи, але й поширюють розвиток медіаосвіти.

### 1.3. Технологія політичної маніпуляції

ЗМІ в демократичному суспільстві використовують для інформування громадян про події і явища політичного та громадського життя. Проте Українські реалії диктують свої умови гри на інформаційній арені засоби масової інформації вміло використовують своє положення заради створення політичних маніпуляцій та «заказних» сюжетів із застосуванням психологічного, емоційного стилю ведення комунікації з глядачами. Отже, головна роль засобів масової комунікації порушена. Члени громадськості не можуть отримувати об'єктивні, чесні новини і в подальшому не зможуть реагувати на зміни чи події. Важливо розуміти те, що в Україні переважна нерентабельність ЗМІ дозволяє зацікавленим групам і на далі використовувати цей інструмент для маніпулювання. Маніпулювання громадською думкою за допомогою цифрових засобів і технологій породжує явище спотворення вираження громадської позиції та інших політичних переконань. Навіть у стабільних демократіях люди свідомо змінюють свої політичні позиції, через вплив соціальних мереж [15].

Роль традиційних та інноваційних засобів масової комунікації дали змогу створювати образи майбутній лідерів громадської думки та політичних сил, а також дали змогу й політичним технологам розуміти запити суспільства. В Україні ЗМІ здавна були головною ареною для політичної боротьби, проте з часів незалежності більшість великих інформаційних каналів так чи інакше були під впливом фінансових груп та олігархічних груп, які в свою чергу використовували їх для просування власних ідей, рекламних кампаній задля побудови іміджу. Основними методами політичних маніпуляцій є однобока подача інформації, тобто свідоме просування однієї політичної сили. Це може проявлятися, коли одні політики отримують більше ефірного часу, а їх опоненти навпаки ігноруються та подаються в негативному стилі. До прикладу, під час виборчої кампанії телеканали можуть транслювати лише позитивні сюжети про кандидата. Іншими методами є перекручування фактами – це найпоширеніший метод впливу. Прикладом є подавання лише частини інформації, подавання лише

частину правди та перекручування фактів. Також слід додати різноманітні «розгромні» статті, розслідування та особисте життя, які не мають підтвердження. Подібні матеріали часто застосовуються в контексті політичних технологій для масового впливу не лише на свідомість, а й на сприйняття політика в майбутньому, створюючи навколо нього певні стереотипи.

Наразі, засоби масової інформації постали як інструмент впливу та політичних маніпуляцій. Отже, що таке політична маніпуляція. Політична маніпуляція – політичний прийом, спосіб, що впливає на поведінку індивіда (ключової особи держави) чи групи осіб (партії) у суспільстві. Звідси можна зробити висновок, що маніпуляція свідомістю не виступає як прийом суто політичної боротьби, а доволі часто пов'язана з психологією та трактується водночас як прийом психологічного впливу та виступає синонімом до поняття «вплив», тиск», «нав'язування» тощо [16]. Іншою ознакою маніпулювання є її часткова непомітність, цілеспрямованість та намір скерувати суспільну думку в потрібне русло. Основною метою політичної маніпуляції виступає - реалізація або здобуття влади. Застосування в Україні засобів масової комунікації.

Сучасні алгоритми штучного інтелекту створюють додаткові інструменти для впливу на свідомість виборців та процесу виборів загалом. Застосування штучного інтелекту під час виборів може включати такі аспекти, як автоматизований аналіз виборчих даних, прогнозування політичних настроїв, мікротаргетинг виборців, автоматизовану генерацію виборчої реклами та розповсюдження політичних повідомлень через соціальні мережі [17].

Отже, маніпуляції у традиційних та сучасних засобах масової комунікації мають серйозні наслідки для українського суспільства. По-перше, вони підривають довіру до будь-якої інформації в медіа. Суспільство починає сумніватися в доцільності функціонування ЗМІ, що ускладнює інформування громадськості. По-друге, використання маніпулятивних практик формує поляризацію суспільства, створюючи конфлікти між групами населення. Прикладом слугує розпалювання мовного чи історичного питання. Крім того, потік дезінформації викликає апатію у суспільства. Люди не зможуть відрізнити

правду від брехні таким чином втрачають інтерес до громадської участі та політики загалом.

## РОЗДІЛ 2

# ВПЛИВ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА МАНІПУЛЯЦІЙ НА ГРОМАДСЬКУ ДУМКУ

### 2.1. Вплив пропаганди та фейків на громадську думку

Поняття «фейк» в українському інформаційному просторі вже не є чимось новин. Фейкові новини та пропаганда стали потужним інструментом впливу на громадську думку. В умовах інформаційної епохи розуміння та протистояння фейковим новинам є ключовою здатністю для адекватного розуміння політичних процесів. Як пише львівська дослідниця І. Мудра, «часто фейком називають недостовірну, неправдиву інформацію, неперевірений фактаж. Вважаємо, що ці поняття не відображають суті фейку. Адже фейк – це підробка, фальшивка, яка розповсюджується спеціально для того, щоб дезінформувати аудиторію» [18]. Особливого впливу від фейкових новин та пропаганди зазнає громадська думка. У ситуації соціальної нестабільності фейкові повідомлення, можуть швидко поширюватися, викликаючи масову паніку та підтримку неправдивих рішень. Часто люди не мають змоги перевірити інформацію на правдивість тому вони довіряють тим новинам, які відповідають їх поглядам або емоційному стану.

Заголовки новин відіграють не малу роль у формуванні маніпулятивної новини, оскільки саме вони є першим що бачить аудиторія. Фактично вони беруть на себе роль основного смислового навантаження і часто застосовуються для формування емоції у читача. Стосовно технологій маніпуляцій є застосування лише негативної інформації, що спонукає до упередженого ставлення до героїв статтів. Крім того, маніпулятори використовують на різних політичних шоу псевдо експертів, вигаданих персонажів, які беруть участь у політичних ток-шоу чи виступають в якості «жертви» Основним каналом поширення фейкових новин в Україні є соціальні мережі, такі як Telegram, X, Instagram і Facebook. За даними Київського міжнародного інституту соціології, 78% українців отримують політичну інформацію через ці платформи, що робить

їх вразливими до дезінформації. Алгоритми соціальних мереж підсилюють цей ефект, створюючи інформаційні «бульбашки», де користувачі отримують контент, який відповідає їхнім уподобанням, що ускладнює доступ до альтернативних поглядів. Наприклад, російська пропаганда активно використовує Telegram-канали для поширення фейків про «перемоги» російської армії чи дискредитацію української влади, що впливає на настрої громадян, особливо в умовах економічної нестабільності. Фейкові новини та пропаганда мають значний вплив на громадську думку через кілька механізмів. По-перше, вони апелюють до емоцій, таких як страх, гнів чи недовіра, що робить їх ефективними для маніпуляції. Наприклад, фейки про «біологічну зброю» в Україні чи «зраду» у військовому керівництві розпалюють паніку та підривають довіру до державних інститутів. По-друге, повторюваність маніпулятивних меседжів створює ефект «ілюзії правди», коли люди починають вірити у неправдиву інформацію через її часту появу. По-третє, пропаганда використовує когнітивні упередження, такі як підтверджувальне упередження, коли люди схильні довіряти інформації, яка відповідає їхнім переконанням. Наслідки впливу фейкових новин і пропаганди є багатогранними. Вони підривають довіру до державних інститутів і медіа, що, за даними Центру Разумкова (2024), становить лише 23% серед українців. Це ускладнює ефективність політичних комунікацій і знижує суспільну згуртованість. У воєнний час дезінформація може дестабілізувати суспільство, викликаючи паніку чи розкол. Наприклад, фейки про дефіцит продуктів чи палива в 2022 році призводили до масових скупок і хаосу. Крім того, пропаганда сприяє поляризації суспільства, розділяючи його на групи з протилежними поглядами, що ускладнює діалог і компроміси. Війна, розпочата Росією у 2022 році, посилила вплив фейкових новин і пропаганди. Російські інформаційні кампанії спрямовані на дискредитацію України на міжнародній арені, створення образу «невдалої держави» та деморалізацію населення. Наприклад, фейкові повідомлення про «капітуляцію» чи «втечу» українських лідерів активно поширювалися в перші місяці війни. Водночас Україна розвинула власні стратегії протидії, зокрема

через створення Центру протидії дезінформації та співпрацю з міжнародними партнерами, такими як EUvsDisinfo. Проте ці зусилля стикаються з викликами, такими як брак ресурсів і швидкість поширення фейків. Низька цифрова грамотність населення є ще одним фактором, що підсилює вплив дезінформації. Значна частина українців, особливо старшого віку, не має достатніх навичок для критичного аналізу інформації. Лише 35% українців перевіряють джерела новин перед тим, як їм довіряти. Це робить суспільство вразливим до маніпуляцій, особливо в умовах швидкого поширення інформації в соціальних мережах.

Фейкові новини є безперечно потужним інструментом для впливу на громадську думку та свідомість виборців. Застосування в медійному просторі недостовірних новин під час виборчих кампанії стало одним із головних проблем в епоху розвитку інтернет-медіа та ресурсів, які дозволяють поширювати новини. Загалом, фейкові новини створюються з метою «розгромити» імідж кандидата в ході виборів чи створення хибного образу стосовно певної події що може створити політичну нестабільність.

Вплив пропаганди на громадську думку та політичний процес є системною діяльністю, спрямоване на емоційний вплив або психологічний вплив на подальший вибір політичної сили. Для нас доречним є визначення американського політолога, Гарольда Лассвела, який велику частину праць присвятив вивченню явища пропаганди і в одній зі своїх книг зазначав, що «пропаганда – це вираження думки або дії, свідомо спрямоване індивідом або групою з метою впливу на думку або дії іншого індивіда або групи з визначеною кінцевою метою за допомогою маніпуляції» [19].

## **2.2. Соціальний та психологічний вплив виборчих технологій**

Соціальні рухи відіграють значну роль у становленні України, як демократичної країни та слугують, як провідний інструмент для політичних сил, які прагнуть здобути владу. Соціальний рух це форма колективної дії,

спрямована на досягнення або запобігання соціальних змін у суспільстві. Такі рухи зазвичай виникають у відповідь на несправедливість або соціальну напругу, мобілізуючи людей через спільні ідеї, цінності та прагнення до змін [20].

Події революції Гідності чітко дали зрозуміти, як соціальні рухи можуть впливати на політичну реальність. Події 2013–2014 років продемонструвало те, що лише один пост із закликом до дії може запустити ланцюгову реакцію, яка надихне тисячі громадян стати на захист своїх інтересів. Роль соціальних рухів є надзвичайно важливим в сучасних умовах, коли суспільство стикається з чисельними викликами таким, як соціальна нерівність, глобалізація та інформаційна війна. В контексті України громадська активність набула особливого значення. Умови війни не лише змінює динаміку політичної та громадської активності, а й впливає на рівень мобілізації населення, змінює фокус активності соціальних рухів та громадських організацій.

Соціально-психологічний аспект політичної активності, як соціальний та психологічний чинник формують політичну поведінку громадян та охоплюють великий спектр явищ, таких як ідентичність, політична соціалізація, вплив групи, емоційність. Ідентичність проявляється у відчутті приєднання до певної групи на основі різних факторів. Особливо помітно під час конфлікту чи політичної напруги, коли відчуття єдності відіграє основну роль у мотивації громадян до участі в політичному процесі. Соціалізація, яка формується через освіту, медіа, близьких, оточення, друзів, визначає особливість сприйняття людини політичних реалій та цінності які вона поділяє. Політична соціалізація – двосторонній процес: з одного боку, – це адаптація та інтеграція людини в суспільство через засвоєння нею політичного досвіду, цінностей, норм, настанов, притаманних суспільству в цілому, з іншого – реалізація прагнення особистості до розвитку незалежності, свободи та відстоювання власної позиції через вплив на політичні процеси» [21].

Емоційні фактори, такі як гнів, страх, надія та інші емоції, можуть мотивувати або демотивувати громадян до участі в політичних акціях. Наприклад, гнів може стати потужним мотиватором для участі в протестах, тоді

як страх може стримувати політичну активність. Вплив соціальних норм і групових процесів також є важливим аспектом, оскільки належність до певної групи або спільноти може визначати політичну поведінку індивіда через соціальний тиск та очікування [22].

Соціальні рухи безпосередньо впливають на політичне життя через тиск на владу, створюючи умови для створення громадського запиту. Прикладом, є Євромайдан, який призвів до зміни політичного курсу на користь євроінтеграції. Застосування соціальних мереж дозволило активістам створювати платформи для поширення інформації, створення координації та залучення підтримки. Це змінило участь громадськості у політичних технологіях, зробивши їх дедалі цифровими та орієнтованими на масовість. Кампанії в соціальних мережах стали дієвими інструментами для формування громадської думки.

Попри важливу роль, соціальні рухи нерідко стають елементом для політичних маніпуляцій. Застосовуючи їх для впливу на громадськість, дискредитацією політичних опонентів та просування власних інтересів. Поширеним методом є створення власних «кишенькових» рухів та «сітки» ботів для псевдо підтримки такі інструменти дозволяють політичним силам створювати ілюзію масової підтримки, маніпулюючи громадською думкою. У результаті справжні думки громадського суспільства губляться серед керованої інформаційної сітки, а самі соціальні рухи втрачають довіру, як інструменту впливу.

В умовах глобального доступу до інформації, політичні процеси та технології стають дедалі складнішими, технологій масового впливу на свідомість набувають дедалі особливого значення. Однією із таких технологій є «групове мислення», яке активно використовується для досягнення політичних цілей шляхом маніпуляції електоратом та створення інформаційних «бульбашок».

Поняття пояснюється проявом феномену групового мислення (groupthink). Він був відкритий американським психологом І. Янісом при вивченні груп, що ухвалювали політичні і військові рішення. Виявилось, що групи з незмінним

складом через деякий час починали ухвалювати дуже непрофесійні рішення. Феномен «групового мислення» є «стиль мислення людей, повністю залучених в єдину групу; у цій групі прагнення до однодумності важливіше за реалістичну оцінку можливих варіантів дій» [23]. Основні характеристики групового мислення, за Янісом, включають:

- Ілюзію непохитності групи, коли її члени вважають свої рішення безпомилковими.
- Стереотипізацію "зовнішніх" груп, які сприймаються як вороги чи загроза.
- Самоцензуру, коли індивіди уникають висловлення сумнівів, щоб не порушити єдність.
- Тиск на інакодумців, що призводить до придушення альтернативних поглядів.
- Ілюзію однастайності, коли мовчання сприймається як згода.

У політичному контексті технологія групового мислення застосовується, як інструмент управління свідомістю масами. Технологія створює таку собі «бульбашку», що дозволяє політичним силам створювати ілюзію підтримки, єдності, мобілізації електорату та пригнічення опонентів. Завдяки сучасному стану інформаційних технологій, застосування та створення «групового мислення» є потужною зброєю для впливу на громадськість. Одним із ключових проявів групового мислення є ілюзія, коли група переконана у правильності своїх дій, ігноруючи потенційні небезпеки. Це може супроводжуватися колективною раціоналізацією, коли члени групи виправдовують недоліки своїх планів, відкидаючи критику як несуттєву. Прикладом є розробка політичної кампанії коли така поведінка може призводити до недооцінки ризиків, як-от ігнорування економічних чи соціальних наслідків певних кроків.

Використання групового мислення, спрямоване на формування у людей приналежності до певної групи, які поділяють спільні цінності та інтереси. Створення «бульбашки» дозволяє швидко просувати ідеї та успішно маніпулювати в її середині. Головні аспекти застосування подібної технології

представлені у вигляді: Ілюзії єдності, створення картини масової підтримки, наприклад, публічні меседжі, що всі підтримують лише одного кандидата. Це дозволяє створити відчуття соціального тиску та спонукає їх чим найшвидше приєднатися до групи. Подібні процеси відбуваються і в соціальних мережах, але вже з використанням ботів чи «сіток», які формують ілюзію загального прийняття. В українських політичних технологіях часто можна почути про поділ на «своїх» та «чужих». Політичні технологи використовують цей прийом для мобілізації групи навколо «ворога». Наприклад, у політичних кампаніях можуть створюватися меседжі «загроз» або взагалі «зовнішньої загрози», це сприяє створенню навколо політичної сили групи людей, які в свою чергу формують групове мислення. Емоційна складова відіграє ключову роль у формуванні групового мислення. Політичні актори використовують емоційні прийоми, щоб змусити людей керуватися не власною логікою, а тільки емоціями. Сучасні медіа тільки збільшила можливості застосування технологій «групового мислення» через алгоритми соціальних мереж, сприяють формуванню «бульбашок», де користувачі бачать лише ту інформацію, яка відповідає їхнім поглядам

В Україні технологія групового мислення активно використовується в політичних кампаніях і державній комунікації, особливо після Революції Гідності 2014 року та початку війни у 2022 році. Соціальні мережі, такі як Telegram, X і Facebook, стали основними платформами для поширення наративів, які сприяють груповій єдності. Прикладом застосування «групового мислення» у виборчих кампаніях є президентські вибори 2019 року в ході якої один із кандидатів створював наратив «єдності», «захисту від ворогів». Кампанія активно використовувала соціальні мережі, щоб створити образ «народного лідера». Це сприяло формуванню ілюзії масової підтримки. Початок російської агресії та повномасштабного вторгнення групове мислення стало інструментом для згуртування суспільства так і для створення маніпуляцій.

Наслідки групового мислення для суспільства постають у втраті критичного мислення, поляризації суспільства, придушення інакомислення, маніпуляція виборами та соціальної апатії.

Отже, технологія групового мислення є дієвим інструментом, який використовується для маніпуляцій та досягненню політичних цілей. В Україні, де політична конкуренція та зовнішні чинники створюють умови для таких маніпуляцій. Групове мислення проявляється у виборчих кампаніях, інформаційних війнах, пропаганді та загалом у суспільному житті. Проте технологія не лише несе у собі негативні явища, а навпаки у кризових ситуаціях дозволяє створити згуртованість суспільства, єдиний інформаційний потік, який здатен поліпшити інформаційну ситуацію на певний час.

Загалом, аналізуючи політичні технології та антитехнології розкриває їх комплексний вплив на політичні процеси в Україні. Політичні технології включають у собі сучасні методи агітації комунікації та маніпуляції, що дозволяє психологічно впливати на електорат. В наш час використання новітніх інформаційних технологій та площадок дозволяє політичним силам чітко спрямовувати потрібні меседжі та збільшувати свою впізнаваність. Зокрема, соціальні мережі, які дозволяють швидко доставляти інформацію, а також створювати «сітки» для залучення аудиторії.

Медійні технології відіграють дві ролі: з одного боку вони дозволяють ефективніше дізнаватись інформації та вести діалог, а і іншої сторони є джерелом маніпулятивного впливу і пропаганди. Так маніпулятивні практики лише підривають довіру до кандидатів, держави і політичних інститутів загалом. Соціальні та психологічні методи, зокрема створення «групового мислення» є ефективним методом консолідації суспільства. Політичні технологи створюють медіа «бульбашки», де користувачі отримують лише потрібний їм контент, що підтверджує їх політичні погляди. Водночас соціальні рухи та їх стрімкий вплив на громадськість, можуть мобілізувати громадян до участі в політичному процесі так і створення поляризації суспільства.

Таким чином, політичні технології та антитехнології є важливим інструментом для впливу який має так і позитивні ознаки, так і негативні. Їх неетичне застосування створює нові виклики для суспільства та державних інституцій.



## РОЗДІЛ 3

# СУЧАСНИЙ РОЗВИТОК ТА ВИКЛИКИ ПОЛІТИЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В УКРАЇНІ

### 3.1. Сучасний розвиток політичних технологій в Україні

Сучасний розвиток політичних технологій зумовлений активною інтеграцією інформаційних, використанням соціальних мереж та зміною політичної комунікації. В українському контексті розвиток політичних технологій має свою специфіку, зумовлену як історичними чинниками, так і інституційними чинниками. Починаючи з періоду здобуття незалежності і до сьогодення політичний простір України постійно змінюється, що супроводжується активним зростанням застосування медіа технологій, ботів, інформаційних сіток та зміною форми політичної комунікації. Аналізуючи останні президентські вибори 2019 року, а саме вони демонстрували розвиток політичних технологій, дозволяє нам проаналізувати особливості їх розвитку. Ключовими елементами сучасного розвитку політичних технологій є застосування зарубіжних політичних технологій, внаслідок чого на національну політичну арену переносять примітивні технології без адаптації до українських реалій. Застосування адміністративного ресурсу у вигляді тиску на виборці дільниці, судове переслідування неугодних кандидатів, фальсифікації, організація так званих «каруселів». «Каруселі» – суть цієї схеми досить проста: людині дають бюлетень із уже обраним кандидатом, а натомість вона повинна винести з місця для голосування свій порожній [24]. Також актуальним є створення інформаційної сітки. Важливим елементом і до нині залишається традиційне телебачення яке разом із сучасними інформаційними джерелами використовується у маніпулятивних цілях та створює у суспільстві неорієнтування у політичних процесах. Варто зазначити, що засилля політичних ток-шоу, «комунікативного шуму» та політичного перфомансу лише додають суспільству проблем у раціональному виборі.

Застосування алгоритмів мікротаргетингу, вірусного контенту, образу «свого» та елементів гейміфікації стало визначним чинником для успіху окремих кандидатів та політичних сил. Етичний вимір політичних технологій набуває дедалі більшого значення. Використання маніпулятивних методів, таких як «чорний піар» чи дезінформація, викликає недовіру до політичного процесу. В умовах війни етичні стандарти стають особливо важливими, оскільки маніпуляції можуть загрожувати національній єдності. Розробка кодексу етики для політичних кампаній і посилення громадського контролю за їх проведенням є необхідними кроками для забезпечення відповідальності. Деякі політичні сили вже почали впроваджувати прозорі комунікаційні стратегії, що базуються на відкритості та діалозі з виборцями. Міжнародний контекст відіграє важливу роль у розвитку політичних технологій в Україні. Підтримка міжнародних партнерів, зокрема у сфері кібербезпеки та медіа, допомагає протидіяти зовнішнім інформаційним загрозам. Україна також переймає передові практики демократичних країн у використанні технологій для залучення громадян і забезпечення прозорості виборчих процесів. Наприклад, впровадження електронного голосування, яке тестується в окремих громадах, може стати перспективним напрямом у майбутньому, хоча потребує значних інвестицій у безпеку та інфраструктуру. Інноваційні технології, такі як штучний інтелект, машинне навчання та аналіз великих даних, відкривають нові горизонти для політичних кампаній. Вони дозволяють прогнозувати поведінку виборців, оптимізувати рекламні бюджети та створювати більш ефективні стратегії. Наприклад, аналіз настроїв у соціальних мережах допомагає політикам швидко реагувати на суспільні запити. Однак ці технології також породжують виклики, пов'язані з конфіденційністю даних і можливими упередженнями в алгоритмах. Для їх подолання необхідно розробити чіткі правові рамки, які регулюють використання персональних даних і забезпечують прозорість.

Залучення молоді до політичних процесів є ще одним важливим напрямом. Молоде покоління, яке активно використовує цифрові платформи, часто демонструє низький інтерес до традиційних форм політичної участі, таких як

вибори. Щоб зацікавити цю аудиторію, політики дедалі частіше звертаються до інтерактивних форматів, таких як гейміфікація, подкасти чи кампанії в соціальних мережах. Водночас важливо зберігати змістовність політичного дискурсу, щоб уникнути його спрощення. сучасний розвиток політичних технологій в Україні характеризується інтеграцією цифрових інструментів, адаптацією до воєнного контексту, зростанням громадянської свідомості, етичними трансформаціями, міжнародною співпрацею, інноваційними технологіями, залученням молоді, адаптацією до нових медіа та подоланням недовіри до інститутів. Для їх ефективного розвитку необхідно поєднувати інноваційні підходи з етичними стандартами, інвестувати в цифрову грамотність, розвивати національні платформи та забезпечувати інклюзивність

Загалом розвиток політичних технологій в Україні демонструє перехід від традиційних технологій до впровадження новітніх цифрових інструментів, які в подальшому створять умови для проведення прозорих виборчих кампаній.

### **3.2. Виклики сучасних політичних технологій**

Політичні технології в Україні перебувають на етапі активного розвитку, відображаючи глобальні тенденції цифровізації, медіатизації та трансформації суспільних відносин. Вони охоплюють широкий спектр інструментів і методів, спрямованих на формування громадської думки, мобілізацію електорату та просування політичних ідей. Сучасний український контекст, зумовлений війною, економічними викликами та соціокультурними змінами, створює унікальні перешкоди для ефективного використання цих технологій. Одним із викликів вже є поширення інтернет ресурсів та маніпулятивного контенту в соціальних мережах. Особливим викликом стане використання алгоритмів штучного інтелекту розвиток якого лише збільшить кількість інструментів для впливу на свідомість виборців через персоналізацію контенту та створення інформаційних «бульбашок».

Цифрові технології радикально змінили політичний ландшафт України. Соціальні мережі, такі як Telegram, X, Instagram та Facebook, стали основними каналами комунікації між політиками та громадянами. За даними Київського міжнародного інституту соціології (2024), 78% українців отримують політичну інформацію через соціальні мережі, що робить їх потужним інструментом впливу. Проте цифровізація породжує низку викликів. Поширення дезінформації та маніпулятивного контенту залишається серйозною проблемою. Російська пропаганда активно використовує цифрові платформи для дестабілізації суспільної думки. Алгоритми соціальних мереж сприяють створенню інформаційних "бульбашок", що ускладнює діалог між різними групами населення. Крім того, значна частина населення, особливо старшого віку, не має достатньої цифрової грамотності, що робить їх вразливими до маніпуляцій. Для вирішення цих проблем необхідно впроваджувати освітні програми з цифрової грамотності, посилювати регулювання контенту в соціальних мережах через співпрацю з міжнародними платформами та розвивати фактчекінгові ініціативи, такі як «StopFake».

Іншою не менш важливою проблемою виступає кібербезпека, які вже стали невід'ємною частиною виборчих перегонів не тільки в Україні, але й у всьому світу. Загрози втручання у вибори, фальсифікації та крадіжки особистих даних створюють загрозу для демократичних країн, адже національні питання можуть бути уражені зовнішнім впливом. У цьому контексті важливо розвивати ефективні заходи кібербезпеки, виявляти та запобігати атакам, а також підвищувати свідомість громадськості щодо можливих загроз та методів захисту від них. Міжнародне співробітництво також грає важливу роль у боротьбі з кіберзагрозами, оскільки багато атак відбуваються через міжнародний кіберпростір [25]. Іншим важливим аспектом є етичні виклики. Використання «чорного піару», маніпулятивних технологій і таргетованої реклами викликає недовіру до політичного процесу. В умовах війни етичні стандарти стають ще більш критичними, оскільки маніпуляції можуть підірвати національну єдність. Розробка кодексу етики для політичних кампаній і посилення громадського

контролю за їх проведенням можуть сприяти підвищенню довіри до політичних технологій. Міжнародний контекст також відіграє важливу роль. Україна перебуває під пильною увагою світової спільноти, що вимагає від політиків використання технологій, які відповідають міжнародним стандартам прозорості та демократії. Водночас зовнішні актори, зокрема авторитарні режими, намагаються впливати на внутрішні процеси через кібератаки та інформаційні кампанії. Захист інформаційного простору та співпраця з міжнародними партнерами у сфері кібербезпеки є необхідними для забезпечення стабільності політичних процесів. Інноваційні технології, такі як штучний інтелект і аналіз великих даних, відкривають нові можливості для політичних кампаній. Наприклад, таргетована реклама дозволяє точніше звертатися до конкретних груп виборців, а аналітика настроїв у соціальних мережах допомагає прогнозувати суспільні реакції. Проте ці інструменти також створюють нові виклики. Використання персональних даних викликає занепокоєння щодо конфіденційності, а автоматизовані системи можуть посилювати упередження, якщо їх не контролювати належним чином. Для ефективного використання цих технологій необхідне створення чітких правових рамок, які регулюють обробку даних і забезпечують прозорість їх використання. Ще одним викликом є залучення молоді до політичних процесів. Молоде покоління, яке активно використовує цифрові платформи, часто виявляє апатію до традиційних форм політичної участі, таких як вибори. Політичні технології повинні адаптуватися до цих змін, пропонуючи інтерактивні формати, такі як гейміфікація політичних кампаній чи використання популярних серед молоді платформ, як-от TikTok, Instagram. Водночас важливо уникати надмірного спрощення політичного дискурсу, щоб не втрачати змістовність. Ще одним викликом є адаптація політичних технологій до швидкозмінного інформаційного середовища. Сучасні медіа, такі як стрімінгові платформи та подкасти, стають дедалі популярнішими, особливо серед молодшого покоління. Політики повинні освоювати ці канали, щоб залишатися актуальними. Однак це вимагає значних ресурсів і професійних навичок, яких часто бракує політичним командам. Інвестиції в підготовку

медіафахівців і створення якісного контенту для нових платформ можуть допомогти подолати цей виклик. Крім того, політичні технології в Україні стикаються з проблемою фрагментації медіаринку. Різноманітність інформаційних джерел ускладнює створення єдиного інформаційного поля, що є особливо критичним в умовах війни. Політичні актори повинні знаходити способи інтеграції різних медіаформатів, щоб забезпечити широкий охопит аудиторії. Це може включати співпрацю з локальними медіа, блогерами та лідерами думок, які мають довіру в окремих громадах. Нарешті, важливим є питання довіри до політичних інститутів. Низький рівень довіри до політиків і державних установ, ускладнює ефективність політичних технологій. Для відновлення довіри необхідно не лише вдосконалювати комунікаційні стратегії, а й демонструвати реальні результати діяльності. Прозорість, підзвітність і залучення громадян до прийняття рішень є ключовими для цього процесу. На завершення, сучасні політичні технології в Україні стикаються з комплексом викликів, зумовлених цифровізацією, війною, економічною нестабільністю, соціокультурними змінами, етичними дилемами, міжнародним контекстом, інноваційними технологіями, залученням молоді, гендерними аспектами, швидкозмінним інформаційним середовищем, фрагментацією медіаринку та низьким рівнем довіри до політичних інститутів. Для їх подолання необхідно поєднувати інноваційні підходи з етичними стандартами, посилювати цифрову грамотність населення, розвивати національні медіаплатформи, забезпечувати прозорість комунікації, враховувати інклюзивність і демонструвати реальні результати. Лише за таких умов політичні технології зможуть ефективно сприяти розвитку демократичних процесів в Україні, зміцненню національної єдності та стабільності в умовах сучасних викликів.

Отже, у сучасних технологічних умовах виборчі технології набули ще більшого масштабу та впливу завдяки стрімкому розвитку інформаційних технологій, глобальних засобів комунікації. Основними викликами є збільшення маніпулятивного контенту, створеного за допомогою штучного інтелекту, ослаблення політичних систем шляхом кіберзагроз та інформаційних війн, а

також слабе уявлення у суспільстві про медіаосвіту. Таким чином, сучасні інформаційні технології дають більше можливостей для просування своїх ідей, програм, а з іншої сторони створюють загрозу політичній системі та національній безпеці загалом

### **3.3. Протидія дезінформації шляхом розвитку медіаосвіти**

У сучасному світі інформація стала одним із ключових ресурсів, що формує суспільну думку, впливає на політичні процеси та визначає напрям розвитку держав. В Україні, де політична конкуренція та інформаційні війни набули особливого значення через геополітичні виклики, дезінформація становить серйозну загрозу для демократії, стабільності та національної безпеки. Дезінформація, як інструмент політичних технологій, використовується для маніпуляції громадською думкою, розпалювання конфліктів та підриву довіри до державних інституцій. У цьому контексті медіа-освіта виступає як потужний інструмент протидії дезінформації, оскільки вона сприяє розвитку критичного мислення, медіаграмотності та здатності громадян аналізувати інформацію.

Системне впровадження медіаосвіти в країні розпочалося на першому етапі як всеукраїнський експеримент з упровадження медіаосвіти в навчально-виховний процес загальноосвітніх навчальних закладів, який тривав з 2011 до 2017 р. на базі 8 областей (Дніпропетровської, Київської, Луганської, Львівської, Миколаївської, Полтавської, Черкаської та АР Крим) згідно з наказом МОН України. У цій роботі апробовано вітчизняну модель медіаосвіти з типовими варіаціями шкільних моделей для різного технічного оснащення, кадрового складу та інших умов здійснення навчального процесу [26].

Питання розвитку медіа грамотності в Україні отримало новий імпульс після подій в 2013-2014 роках, коли Росія почала використовувати медіа для поширення впливу на громадян, розпалювання міжнаціональної ворожнечі та підриву довіри до державних інституцій. Після повномасштабного вторгнення

боротьба з дезінформацією та інформаційна складова стала однією із елементів супротиву. У 2014 році з'явився сайт StopFake, який бореться з фейками російської пропаганди. У 2015 році при Vox Ukraine було створено проект VoxCheck, який переважно цікавиться економічними питаннями. А в 2016 році з'явився проект FactCheck, журналісти якого перевіряють на достовірність заяви, резонансні факти, події, публікації у ЗМІ, фото- та відеоматеріали, чутки, обґрунтування судових рішень і формують рейтинги правдивості заяв і обіцянок політиків, використовуючи при цьому інформацію тільки з відкритих джерел [27]. В інформаційному полі дезінформація стала важливим викликом для суспільства та державних інституцій, а з іншої сторони дозволяє політичним технологам краще будувати стратегії впливу, емоційно та психічно впливати, поширювати недостовірну інформацію. Збільшення та покращення інструментів комунікації лише підсилює вплив пропаганди та маніпуляцій. Поняття медіаграмотності визначає вміння людини відрізнити правдиву та фейкову інформацію, бачити маніпулятивні прийоми, виявляти політичну приналежність ЗМІ. Тобто медіа грамотність дозволяє особистості контролювати споживання медіа. З розвитком інформаційного суспільства, актуальним стає формування форм і методів захисту від маніпулятивного впливу медіа, критичного мислення, орієнтації в інформаційних потоках, вміння аналізувати медійні новинні повідомлення тощо. Це все і може надати медіаосвіта. [28, с. 12–13]. В контексті політичних технологій розвиток цифрової та медіаосвіти є надзвичайно важливим, адже разом із розвитком технологій існує розвиток політичних технологій. Новітні інструменти, які дозволяють комунікувати з суспільством одразу будуть наділені увагою медіатехнологів та представників політичних сил.

В Україні медіа освіта розвивається, переважно, завдяки зусиллям громадських організації та міжнародних партнерів. Головним прикладом постає ініціатива від IREX «Вивчай та розрізняй: інфомедійна грамотність» - це комплексна програма, спрямована на розвиток та зміцнення навичок критичного мислення та інформаційної гігієни задля посилення стійкості до дезінформації, маніпуляцій та пропаганди. За час реалізації програми до різних проєктів було

залучено понад 20,000 освітян, державних службовців, журналістів та лідерів громад, 1,558 шкіл, 3,612 учителів та 864 директори, а також понад 84,000 учнів та учениць. Унікальний досвід та методологія програми були поширені на 20 країн світу [29]. Громадські організації такі як «Детектор медіа» та «StopFake» відіграють ключову роль у формуванні неформальної медіаосвіти. Вони проводять тренінги, створюють онлайн курси та поширюють посібники про медіаграмотність.

Аналіз проблем і викликів політичних технологій в Україні, підкреслює їх роль у формуванні політичного ландшафту. Політичні технології, як інструмент впливу еволюціонував під впливом стрімкого розвитку цифрових технологій, що забезпечують широкий доступ до інформації та її поширенню.

Сучасне застосування політичних технологій характеризується активним використанням соціальних мереж та інтернет медіа [30]. Проте, виклики які постали перед сучасними політичними технологіями, включають неконтрольоване використання алгоритмів штучного інтелекту, поширення ботоферм та загалом політичних маніпуляцій. Розвиток медіатехнології та їх застосування в Україні пов'язане з адаптацією загальносвітових тенденцій. Водночас через брак регулювання цифрових платформ та інструментів і низька медіаграмотність населення створили сприятливі умови для антитехнологій. Боротьба з маніпуляціями через впровадження та розвиток медіаосвіти набуває стрімкого поширення в Україні. Освітні програми дозволяють навчитися критично оцінювати інформацію, розпізнавати фейки та протистояти маніпуляціям.

Незважаючи на доволі стрімкий прогрес, залишаються виклики, які пов'язані з етичним застосуванням політичних технологій. Приховані реклами, маніпулятивні практики. Крім того інтеграція цифрових інструментів в управлінні державними процесами створює загрозу кібербезпеці, які створюють величезний виклик для безпеки даних. Незважаючи на прогрес, медіаосвіта в Україні стикається з низкою викликів. По-перше, брак кваліфікованих викладачів і методичних матеріалів ускладнює впровадження медіаосвіти в

школах. По-друге, нерівномірний доступ до цифрових технологій, особливо в сільській місцевості, обмежує можливості навчання. По-третє, дезінформація часто адаптується швидше, ніж освітні програми, що вимагає постійного оновлення підходів.

У підсумку, політичні технології мають величезний потенціал для розвитку в Україні та вдосконаленню демократичних процедур, але еволюція та їх використання супроводжується чисельними викликами. Протидія антитехнологіям, потребує системного підходу, що містить у собі розвиток медіаосвіти, впровадження новітніх технологій і вдосконаленню правової бази. Подальший розвиток має зосередитися на ефективності застосування та розробкою стратегії для урівноваження технологічного прогресу із захистом демократичних цінностей для забезпечення прозорого виборчого процесу.

## ВИСНОВКИ

Дослідження політичних технологій та антитехнологій в політичних процесах України, дозволяє зрозуміти їх роль особливості, функціонування та вплив на політичні процеси. Вибірчі технології постають, як інструмент цілеспрямованого впливу на електоральну поведінку та формування суспільної думки, відіграючи в цьому ключову роль. Політичні технології мають широкий спектр інструментів, таких як медіа-кампанії, маніпулятивний вплив, формування іміджу, використання соціальних мереж, а також застосування ботів та таргетованої реклами.

Водночас набули впливу антитехнології, які спрямовані на протидію технологіям, що зумовлено високим рівнем конкуренції. Еволюція від традиційних технологій до застосування новітніх методів та стратегій демонструє загальносвітовий розвиток та участь України в ньому. Використання соціальних мереж стало основним методом впливу на електорат та залученню до виборчого процесу раніше не зацікавлених груп осіб.

Сучасні алгоритми дозволяють політичним групам формувати персоналізовані повідомлення та рекламу. Однак із застосуванням інформаційних методів впливу, створило ризик маніпуляції, поляризації суспільства і фейкових новин. Розвиток медіаосвіти, як протидія маніпулятивному контенту, включають методи боротьби з дезінформацією, кіберзагрозами та контрпропаганді. В контексті інформаційної війни та зовнішньому впливу набули надважливого значення у сьогоденні. Приватні ініціативи та роль незалежних медіа відіграють важливу роль у боротьбі з маніпуляціями. Проте вплив негативних технологій залишається важливим елементом політичної гри через низький рівень медіаграмотності у населення, недовіру до державних інституцій та медіа. Крім того політичні антитехнології не рідко застосовують політичні актори для підтримки через дискредитацію опонента, що ускладнює об'єктивний вибір.

## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Нестерович В. Ф. Виборча кампанія : словник сленгових термінів та виразів. Київ : Видавництво Ліра-К, 2020. С. 52–53.
2. Перемога на виборах: технології, кампанії, принципи () за редакцією М. Д. Городка. Київ, 2016. 264 с
3. Чубатенко О. М. Особливості виборчих технологій в Україні, 2019. 92 с. URL: <https://salو.li/Ee6cF77> (дата звернення: 25.03.2025).
- 4 Вонсович С. В. Технології політичних процесів: навч.-метод. посіб. Кам'янець-Подільський : Кам'янецьПодільський національний університет імені Івана Огієнка, 2024. 104 с.
5. Бахметьев А. Є. Особливості використання політичних технологій на президентських та парламентських виборах 2019 р. *Політолог.* 2021. № 6. С. 7–12.
6. Бахметьев А. Особливості застосування інтернет-технологій у виборчих кампаніях західних країн. *Сучасна українська держава: вектори розвитку та шляхи мобілізації ресурсів* : матеріали VII Всеукраїнської науково-практичної конференції ( м. Одеса, 30 квітня 2024 р.). Одеса : ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Центр соціально-політичних досліджень «Politicus», 2024. С. 22–24.
7. Соціологічна група «Рейтинг». Результати електорально-поведінкового дослідження у день виборів 25 жовтня 2020 року. URL: <https://salو.li/8D643cF> (дата звернення: 15.03.2025).
8. ГО «Детектор Медіа». Українські медіа, ставлення та довіра у 2024 році / ГО «Детектор Медіа». 2024. URL: <https://salو.li/050cAdF> (дата звернення: 06.02.2025).
9. Дослідження медіаспоживання українців: третій рік повномасштабної війни. ОПОРА. 2025. URL: <https://salو.li/Dce6126> (дата звернення: 27.03.2025).

10. Хома Н. М. Політичний перформанс як постмодерна форма соціального протесту. *Вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. Політологія. Соціологія. Право. 2014. № 1. С. 18–22.
11. Шехнер Р. Performance Studies: An Introduction. London : Routledge, 2003. 362 с.
12. Білий В. С. Політична участь молоді в умовах цифровізації: приклад місцевих виборів 2020 року в Україні. *Академічні праці факультету соціології та права*. 2023. № 43. С. 204–210. URL: <https://salo.li/7cf290a> (дата звернення: 28.01.2025).
13. Білий В. С. Інституціоналізація дебатів у пострадянському політичному процесі. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2023. № 43. С. 27–33. <https://salo.li/35cfa68> (дата звернення: 26.03.2025).
14. Яковлев Д. В. Раціоналізація політичної комунікації як альтернатива медіатизації взаємодії влади та суспільства в Україні. *Актуальні проблеми політики* : зб. наук. пр. 2011. Вип. 12. С. 19–26.
15. Hern A. Social media propaganda: manipulating public opinion with bots and fake accounts. The Guardian. 2017. URL: <https://salo.li/6a3ab82> (дата звернення: 21.01.2025).
16. Шевчук О. В. Політична маніпуляція: поняття, концепції, механізми реалізації. *Актуальні-проблеми-політики*. 2021. Вип. 68. С. 83
17. Woolley, S. C., Howard, P. N. Computational Propaganda: Political Parties, Politicians, and Political Manipulation on Social Media. Oxford University Press, 2018.
18. Бахтєєв Б. Фейкові новини URL: <https://salo.li/1427cC1> (дата звернення: 25.03.2025).
19. Lasswell H. D. The Theory of Political Propaganda. *American Political Science Review*. 1927. № 3. P. 627–631.
20. Туренко В. Г. Соціальні рухи: сутність, структура, класифікація. *Наукові записки НаУКМА. Соціологія*. 2008. Т. 83. С. 15–20.

21. Левенець Ю. Політична енциклопедія. Київ : Парламентське видавництво, 2011. URL: <https://salو.li/25b6e39> (дата звернення: 25.03.2025).

22. Громадянське суспільство: політичні та соціально-правові проблеми розвитку : монографія / за ред. М.П. Требіна. Харків : Право, 2013. 536 с.

23. Кривошеїн В. Т. Групове мислення як чинник політичного рішення: психологічні аспекти. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Політологія*. 2020. №1(23). С. 15–20.

24. Горветт З. Що впливає на рішення виборців? BBC Future. 2015 URL: <https://salو.li/eFd264E> (дата звернення: 22.03.2025).

25. Толокольнікова К. Уникання мови ворожнечі наблизить мир. Детектор медіа. URL: <https://salو.li/8d6C763> (дата звернення: 25.03.2025).

26. Найдьонова Л. А. Системний розвиток медіаосвіти в Україні: огляд основних досягнень і перспектив. Інститут соціальної та політичної психології НАПН України. Київ, 2022. 20 с.

27. Марків О. Т. Постправа та фактчекінг – тренди сучасної комунікації. *Вісник Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія: Соціальні комунікації*. Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2023. Вип. 18. С. 50–60.

28. Програма «Вивчай та розрізняй: інфомедійна грамотність». Рада міжнародних наукових досліджень та обмінів (IREX). Київ, 2022. URL: <https://salو.li/59e31A8> (дата звернення: 17.01.2025).

29. Програма «Вивчай та розрізняй: інфомедійна грамотність». Рада міжнародних наукових досліджень і обмінів (IREX) за підтримки Посольства США в Україні та МЗС і міжнародного розвитку Великої Британії у партнерстві з МОН, МКІП та Академією української преси. URL: <https://salو.li/da01Ce8> (дата звернення: 17.01.2025).

30. Козлов М. І. Політичні технології: Сучасні тенденції та практики. Київ : Наукова думка. 2019. 123 с.

31. Політичні технології та їх застосування у виборчих кампаніях. *Експертна думка*, 2021.

32. Смирнов В. Д. *Виклики сучасних політичних технологій*. Харків : ХНУ, 2021.
33. Левченко О. І. Протидія антитехнологіям у політиці: Теорія та практика. Львів : Видавництво «Наукова думка», 2020.
34. Мартинов С. В. Медіа-освіта як інструмент боротьби з дезінформацією. Одеса : Видавництво «Медіа-простір», 2021.
35. Мельник В. Ю. Медіа-освіта як відповідь на виклики дезінформації в Україні. *Журнал медіа-освіти*. 2022. № 1(9). С. 21–38.